

primul în aramaică, restul în limbă greacă barbarizată, cu caractere specifice: sus, pe primul rând, 𐤌 7 𐤅 𐤅 𐤌 𐤅 𐤌 (*Volgasi malka*, regele Vologases), iar pe al doilea ΛΙΑΠΙΑ ; în dr., I / $[\text{IVL}]$; jos, $[\text{IIVI } \text{𐤅 𐤅 𐤌}]$ / $[\text{OV}] \text{ ΛΙΥ}$;

în st., citind dinspre exterior $\text{ΧΛΟΛΥ} | \text{ΤΧΑΙΛΗ}[\text{O}]$.

3. Drahmă Ϝ 3,53 g; 18,60 × 16,70 mm. Sellwood, p. 275, nr. 84. 132 (var.), Ecbatana, anii 147–191 p.Chr. MMB, inv. 24483.

Fig. 1. Monede partice din colecția MMB; 1 Artaban al III-lea; 2 Vologases al III-lea; 3 Vologases al IV-lea.

Constatăm în textul grecesc următoarele forme specifice ale unor litere: $\Lambda = \text{A}$, $\square = \text{B}$ și O ; $\text{I} = \text{E}$, P și Σ ; $\text{N} = \text{K}$ și N ; $\text{H} = \text{N}$; $\text{X} = \text{K}$ și N ; $+= \Phi$ ⁴.

Pe de altă parte, remarcăm în cazul celei de-a treia monede barbarizarea accentuată a inscripției grecești, fenomen specific, de altfel, acestei perioade⁵. Gradul de interes al pieselor acum publicate este sporit de prezența a două variante care completează materialul documentar cuprins în determinantul utilizat⁶. Astfel, în cazul monedei nr. 2, observăm pe cel de-al doilea rând de sus o altă formă a literei finale (N) decât cea precizată de catalog (H)⁷. De asemenea, exemplarul purtând efigia lui Vologases al IV-lea (nr. 3) prezintă diferențe față de formele cunoscute ale legendei. Sus, pe rândul al doilea, piesele cunoscute de D. Sellwood prezintă forma ΛΙΑΠΙΑ (tipul IV), prima literă nefiind sesizată pe moneda noastră. Totodată, pe primul rând din stânga D. Sellwood citește ΧΛOY ⁸, în vreme ce textul aflat pe drahma din colecția MMB prezintă forma ΧΛOΛΥ .

Nici unul dintre exemplarele publicate nu constituie totuși o raritate, drahmele dinaștilor identificați constituind apariții dintre cele mai comune în cadrul numerarului arsacid⁹. Toate piesele sunt produse în atelierele din Ecbatana¹⁰ și se află într-o excelentă stare de conservare, ceea ce elimină eventualitatea unor confuzii, posibile uneori în cazul exemplarelor prost păstrate ale lui Artaban al III-lea, generate de asemănarea acestora cu emisiunile unor dinaști mai târzii, precum Vologases al III-lea sau Vardanes I¹¹. Remarcăm apariția relativ frecventă a monedelor cu efigia lui Vologases al IV-lea¹², care confirmă slabul impact pe care invaziile romane, inițiate de Lucius Verus și ulterior de Septimius Severus în timpul domniei sale, l-au avut asupra activității monetăriei din Ecbatana¹³.

Deși nu dispunem pentru nici una dintre monedele prezentate de informații cu privire la locul lor de descoperire sau proveniența acestora, atribuirea lor unor emitenți ale căror biografii conțin puncte comune cu istoria romană a Daciei (Vologases al III-lea și Vologases al IV-lea) sau care se plasează din punct de vedere cronologic doar cu câțiva ani înainte de cucerirea acesteia (Artaban al III-lea) generează un anumit interes istoric, atâta vreme cât descoperirile similare anterioare, provenind din sudul Dunării sau din spațiul intracarpatic¹⁴ sunt legate foarte probabil de participarea unor unități militare romane din armata provinciei Dacia la campaniile din Orient de la sfârșitul domniei lui Traian¹⁵ sau din ultimul sfert al veacului al doilea¹⁶. Având în vedere relativa similaritate cronologică a descoperirilor de monede partice din spațiul carpato-dunăreano-pontic cu acelea aflate în colecția MMB, considerăm că nu putem exclude posibilitatea ca acestea din urmă să fi fost găsite tot pe teritoriul României, comerțul interbelic de antichități fiind la rândul său o potențială sursă.

NOTE

¹ O primă publicare a unui astfel de material la Oct. Iliescu și Gh. Poenaru Bordea, în *Arta iraniană în colecțiile din Republica Socialistă România*, București, 1971, p. 58–61, nr. 179–196, unde găsim drahme partice din colecțiile CNBAR și ale Institutului de Arheologie din București, de la Mithradates al II-lea la Artaban al V-lea.

² E. Petac, BSNR, 86–87 (1992–1993), 1996, p. 309–311, o piesă emisă de Vologases al IV-lea provenind de la Troesmis (Iglița, com. Turcoaia, jud. Tulcea); idem, *Simpozion Chișinău 2000*, București, 2001, p. 59–62, o drăhmă din vremea lui Vologases al III-lea găsită la Napoca (Cluj-Napoca, jud. Cluj).

³ Vezi A. de Longpérier, *Mémoires sur la chronologie et l'iconographie des Rois Parthes Arsacides*, Paris, 1853; P. Gardner, *The Parthian Coinage*, Londra, 1877; W. Wroth, NC⁴, 33, 1900, p. 181–202; idem, *Catalogue of the Greek Coins in the British Museum, Parthia*, Londra, 1903; Al.R. von Petrowicz, *Sammlung Petrowicz. Arsaciden-Münzen*, Viena, 1904; B.V. Head, *Historia Numorum. A Manual of Greek Numismatics*, Oxford, 1911, p. 818–822; R.P. Longden, în *The Cambridge Ancient History*, XII, Cambridge, 1936, p. 90; N. Debevoise, *A Political History of Parthia*, Chicago, 1938; D. Sellwood, JNFA, 4, 1975, p. 57–60; idem, JRAS, 1976, p. 2–25; A.M. Simonetta, D. Sellwood, NAC, 7, 1978, p. 95–119; O. Mørkholm, NC⁷, 20, 1980, p. 33–47; D. Sellwood, *An Introduction to the Coinage of Parthia*, ed. a II-a, Londra, 1980; M. Wiskhopf, ANSMN, 26, 1981, p. 125–152; Heidemarie Koch, *A Hoard of Coins from Eastern Parthia*, New York, 1990.

⁴ Al.R. von Petrowicz, *op.cit.*, p. 154, nr. 1.

⁵ *Ibidem*, p. 164, nr. 45; E. Petac, BSNR, 86–87 (1992–1993), 1996, p. 309.

⁶ D. Sellwood, *op.cit.*

⁷ *Ibidem*, p. 250, tipul II.

⁸ *Ibidem*, p. 274, tipul IV.

⁹ *Ibidem*, p. 239 și 268.

¹⁰ Heidemarie Koch, *op.cit.*, p. 58.

¹¹ D. Sellwood, *op.cit.*, p. 239.

¹² *Ibidem*, p. 268; pe lângă piesa prezentată aici, reamintim exemplarul provenind de la Troesmis (vezi mai sus nota 2).

¹³ D. Sellwood, *loc.cit.*

¹⁴ Vezi nota 2.

¹⁵ Dio Cassius, LXVIII, 17, 22, 26, 28; J. Guey, *Essai sur la guerre parthique de Trajan*, București, 1937, p. 50; N. Gudea, *ActaMN*, 33, 1996, 1, p. 171.

¹⁶ Dio Cassius, LXXI, 1-2 și LXXV, 9-13.

MONNAIES PARTHIQUES DE LA COLLECTION DU MUSÉE DE LA VILLE DE BUCAREST

RÉSUMÉ

Les auteurs publient trois drachmes parthiques des rois Arsacides Artaban III, Volgasi III et Volgasi IV. Les deux dernières sont des variantes par rapport aux types connus par D. Sellwood (78.4 et 84.132). Il existe la possibilité d'une provenance «dacique» de ces monnaies, en vertu de la participation de certaines unités militaires de la Dacie ou de la Mésie Inférieure aux guerres parthiques du IIe siècle ap. J.-C.

EXPLICATION DE LA FIGURE

Fig. 1. Monnaies parthiques de la collection du Musée de la Ville de Bucarest : 1 Artaban III; 2 Volgasi III; 3 Volgasi IV.